نامه به سردبیر و پاسخ آن

نقد مقاله:

بهبود کیفیت گزارش مقالات مروری

مرتضی عرب زوزنی*، ولی‌الله بایگی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ تیر ۱۳۹۳؛ ۱٤(٤):٤٦٥ تا٤٦٨

سردبیر محترم مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی

مقاله‌ای با عنوان صلاحیت بین فرهنگی، ضرورتی ناشناخته در آموزش علوم پزشکی: مقاله مروری، در مجله آموزش در علوم پزشکی سال ۱۳۹۳ دوره ۱٤ شماره ۲ به چاپ رسیده است که به روش مروری انجام گرفته است(۱). لازم می‌دانم به دلیل انتخاب موضوع با اهمیت این مطالعه و دستیابی به نتایج بسیار خوب از نویسندگان این مطالعه تشکر کنم. با توجه به اهمیت مقالات مروری و افزایش روزافزون این نوع مطالعات و نقش آنها در تصمیم‌گیری‌های بهداشتی و پزشکی(۲) چند نکته در مورد مقاله مذکور با تأکید بر بخش روش‌های این مطالعه، قابل ذکر می‌باشد:

اولین نکته این که به نظر می‌رسد روش کار انجام شده بیش‌تر به مطالعه مرور نظام مند شبیه بوده و شاید خواننده بین این که مقاله مروری بوده یا به شکل مروری نظام‌مند انجام شده است دچار شبهه شود و از طرفی اگر مطالعه به شکل ساختارمند انجام شده (با توجه به روش کار بیان شده در مقاله مذکور) نوشتن واژه مروری نظام‌مند، مروری ساختاریافته یا مرور سیستماتیک ضروری به نظر می‌رسد(۳).

در قسمت منابع الکترونیکی Google نیز ذکر شده است که یک موتور جستجو می‌باشد و جستجو در آن متناسب با یک مقاله علمی نیست و بهتر است که در این قسمت قرار نمی گرفت و ذکر آن در مقالات علمی آکادمیک معمول نیست(٤).

در مطالعات مروری روال کار اغلب بر این است که ابتدا مطالعات از نظر عنوان و چکیده بررسی می‌شوند و مطالعاتی که بالقوه مرتبط می‌باشند به مرحله خواندن متن کامل راه پیدا می‌کنند و در این مرحله است که کیفیت مطالعات بررسی گردیده و مطالعاتی که حاوی مطالب مرتبط هستند در نتیجه نهایی کار می‌آیند(٤) که در این مقاله به نظر می‌رسد این ترتیب رعایت نشده است یعنی ابتدا ارزیابی کیفیت مطالعات سپس خلاصه کردن شواهد و در نهایت تفسیر نتایج(٥)، و یا اگر رعایت شده است، به خوبی نگارش نشده است چنانکه آمده است " به دنبال این مرحله در مجموع ۱۳۱ مقاله مرتبط"؟ در این جا سؤال این است که کل مطالعات جستجو شده چقدر بوده است؟ و آیا ۱۳۱ مقاله در مرحله متن کامل بررسی شده اند؟ که اگر جواب بلی است تعداد کل مقالات معلوم نیست.

همچنین اشاره شده است که از چک لیستCASP جهت بررسی اعتبار استفاده شده است، در حالی‌که این چک‌لیست‌ها برای نقد مقالات کاربرد دارند(٦و٧)، از طرفی اگر ۱۳۱ مقاله بعد از اعتبارسنجی مرتبط شناخته شده‌اند دلیل رد آنها چه بوده است؟ این در حالی است که مقالات نامرتبط باید در مرحله خواندن متن کامل حذف می‌شدند(۳، ٤).

*نویسنده مسؤول: مرتضی عرب زوزنی، دانشجوی کارشناسی ارشد ارزیابی فناوری سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. arab.hta@gmail.com
ولی‌الله بایگی، دانشجوی کارشناسی ارشد اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (baygi67@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۲/۱۹، تاریخ اصلاحیه: ۹۳/۲/۲۰، تاریخ پذیرش: ۹۳/۲/۲۵

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-10]

جمله آخر روش‌ها نیز مبهم است. نویسنده بیان کرده است که جستجو بدون محدودیت زمانی انجام شده است و این مطالعه به طور عادی باید جزء نتایج نهایی قرار می‌گرفت و اگر چنین است لزوم نوشتن این جمله چیست؟ و اگر این مورد اضافه هم انتخاب شده است پس چرا تعداد مطالعات نهایی هنوز هم ٦٨ مورد ذکر شده؟ با وجودی که در چند جمله بالاتر بیان شده که " سپس ٦٨ مورد که بین سال‌های ٢٠٠٢ تا ٢٠١٣ بودند" یعنی در صورت اضافه کردن مطالعه مذکور به نتایج، تعداد کل مقالات باید ٦٩ ذکر شود.

امیدواریم که با نگارش بهتر و دقت در نکات کاربردی و ریز بر قدرت مطالعات انجام شده بیافزائیم.

منابع

1. Mousavi Bazaz M, Zabihi zazoly A, Karimi Moonaghi H. Cross-Cultural Competence, an Unknown Necessity in Medical Sciences Education; a Review Article. Iranian Journal of Medical Education. 2014; 14 (2) :122-136
2. Mulrow CD, Cook D. Systematic reviews: synthesis of best evidence for health care decisions.American college of physicians; 1998.
3. Ansarimoghadam AR, Haghdoost AA, Poralajal J, Sadeghirad B, Najafi F. [Systematic Review and Meta – Analysis: Concepts, Applications and Calculations]. 2thed. Kerman: Fanoos; 2011.[Persian]
4. Khan KS, Kunz R, Kleijnen J, Antes G. Systematic reviews to support evidence-based medicine.2thed.CRC; 2011.
5. Khan KS, Kunz R, Kleijnen J, Antes G. Five steps to conducting a systematic review. Journal of the Royal Society of Medicine. 2003;96(3):118-21.
6. Burls A. What is critical appraisal?.2thed. Hayward Medical Communications; 2009.
7. Young JM, Solomon MJ. How to critically appraise an article. Nature Clinical Practice Gastroenterology & Hepatology. 2009;6(2):82-91.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-10]

پاسخ به نقد مقاله:
صلاحیت بین فرهنگی، ضرورتی ناشناخته در آموزش علوم پزشکی

مجتبی موسوی بزاز، عاطفه ذبیحی زرولی*، حسین کریمی مونقی

سردبیر محترم مجله آموزش در علوم پزشکی

باتشکر از خواننده محترم مقاله

چنانچه بر همه افرادی که دستی در متدولوژی علوم تجربی دارند واضح و مبرهن است طرح‌های مطالعات برای کشف دقیق‌تر واقعیات موجود در روابط بین پدیده‌ها بوجود آمده و هر کدام که روال منطقی‌تر و قابل دفاع‌تری داشته باشند و ساختار آنها بتواند در کشف حقایق پدیده‌ها و روابط فیما بین آنها کمک کننده باشد، می‌تواند قابل به‌کارگیری و استفاده باشد. بدیهی است اگر محققی بتواند از طرح بکار گرفته در این راستا دفاع مناسبی داشته باشد حرجی بر او نیست.

پر واضح است روش مرور نظام‌مند در پروسه توسعه و ارتقای روش مقالات مروری شکل گرفته و از اعتبار بسیار بالاتری از مقالات مروری برخوردار است. با توجه به ناشناخته بودن ابعاد مختلف صلاحیت بین فرهنگی در کشور،نویسندگان لازم دانستند تا در ابتدای امر جنبه‌های مرتبط را از منظر مطالعات و اسناد موجود بررسی نمایند. لذا برای رسیدن به اهداف مطالعه سعی شد تایک توالی منطقی جهت دستیابی به اسناد و مقالات موجود در پیش گرفته شود علی‌رغم این که ما در تحقیق خود از ادبیات مرور نظام‌مند بهره جستیم اما بدلیل این که همه الزامات آن روش را نتوانستیم بکار گیریم و ممکن است تعدادی از مقالات در مطالعه ما وارد نشده باشند، به قدر متقن آن که همان مقاله مروری است بسنده کردیم. البته همان‌گونه که خواننده محترم بیان فرمودند این مقاله از سطح یک مقاله مروری بالاتر و البته به زعم خود محققین از سطح یک مرور نظام‌مند پایین‌تر است به همین دلیل در عنوان و روش بکار رفته در متدولوژی به مقاله مروری بسنده شده است.

۱- در رابطه با ذکر گوگل به عنوان یک منبع الکترونیک، این نکته قابل ذکر است علی‌رغم این که همان‌طور که خواننده گرامی فرمودند و درست هم بیان کردند به طور مرسوم در ادبیات جستجوی آکادمیک، گوگل به عنوان یک منبع بیان نمی‌شود. اما در خصوص پژوهش‌هایی از این دست که از یک سو با علوم تجربی و از سوی دیگر با علوم انسانی مرتبط است موتور جستجوی گوگل که ابزارهای زیادی جهت پیشبرد پروژه‌ها دارد، می‌تواند به عنوان یک منبع بسیار خوب بیان شود. شاهد این مطلب جستجو با یک کلید واژه مشخص در این عرصه و مقایسه نتایج جستجو می‌باشد. منتهی این هنر جستجو گر است که بتواند با انتخاب واژه‌ای مناسب و نیز به‌کارگیری اپراتورهای محدودیت‌ساز از حساسیت جستجو به گونه‌ای بکاهد تا نتایج مرتبط به حد مطلوب و مورد نظر محقق برسد.

۲-در خصوص به‌کارگیری کیفیت در بررسی مقالات این نکته قابل توضیح است: ما با به‌کارگیری روش‌های مناسب

*نویسنده مسؤول: عاطفه ذبیحی زرولی، دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش پزشکی، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران zabihia901@mums.ac.ir

مجتبی موسوی بزاز (استادیار)، گروه پزشکی اجتماعی، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران (mousavim@mums.ac.ir)؛

حسین کریمی مونقی (دانشیار)، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران. (karimih@mums.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۴/۱، تاریخ اصلاحیه: ۹۳/۴/۱، تاریخ پذیرش: ۹۳/۴/۳

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-10]

جستجو که یقیناً خوانندگان فرهیخته بهتر از آن مطلع می‌باشند تلاش نمودیم تا مقالات و متون مرتبط را پیدا کنیم و همان‌طور که در متن مقاله ذکر شده است پس از آن نیز با مرور عناوین و سپس خلاصه مقالات تلاش شده متون مرتبط را شناسایی کنیم. همان‌طور که خوانندگان محترم مستحضرند در بررسی مقالات، ارتباط ذو مراتب است و در مراحل مختلف با به‌کارگیری روش‌های مختلف به متون مرتبط‌تر نزدیک می‌شویم و در نهایت تعداد مقالات انتخاب شده را با به‌کارگیری یک روش و یک ابزار مورد ارزیابی قرار داده و از اعتبار آن نیز مطمئن می‌شویم که محققین با به‌کارگیری همین روش سعی در استفاده از متون و مقالات مرتبط و معتبر کرده‌اند. لذا در صورت مرتبط بودن چکیده، جهت بررسی اعتبار، Full text مورد بررسی قرار گرفت که به منظور ارزیابی اعتبار Full textاز چک‌لیستCASP استفاده شد و بعد از این مرحله در نهایت به ۱۳۱ مورد رسیدیم. از چک لیستCASP به منظور بررسی قابلیت اعتماد و مرتبط بودن مطالعات استفاده می‌شود. چون مطالعه مرور نظام‌مند نبود بنابراین ضرورتی به بیان تعداد کل مقالات یافت شده نبوده است.

موضوع صلاحیت فرهنگی سال‌های زیادی است که در بسیاری از جوامع مورد توجه قرار گرفته و مطالعات بسیاری در این مورد انجام شده است و در هر زمانی جنبه‌ای از آن پر رنگ‌تر بوده است با توجه به این که در این مطالعه چندین هدف دنبال شده است که هر یک در زمانی خاص بیش‌تر مورد توجه قرار گرفته است بنابراین جهت پوشش دادن به همه اهداف مطالعه، جستجو بدون محدودیت زمانی انجام شده است پس از استخراج موارد مورد نیاز و مطالعه آن‌ها، مشخص شد که بیش‌تر مطالعات مربوط به اهداف مطالعه بین سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۳ بودند. بنابراین نویسندگان ٦٨ مورد که جنبه‌های مرتبط را بیش‌تر تحت پوشش قرار می‌دادند و نیز الزامات کافی برای استخراج سؤالات مطالعه را داشتند برای گزارش انتخاب کردند و از بین آنها یک مورد هم مربوط به سال ۱۹۹۷ می‌باشد که گزارش این ٦٨ مورد برای رسیدن به اهداف مطالعه کافی بود.

در انتها قابل ذکر است که این قبیل ایرادات برای مطالعات مرور نظام‌مند جایگاه دارد و همان‌طور که در قبل بیان شد به دلیل همین کاستی‌ها از عنوان مقاله مروری استفاده شد. در واقع این مقاله همه ویژگی‌های یک مقاله مروری را دارد به علاوه نکات بیش‌تر و البته همه ویژگی‌های یک مقاله مرور نظام‌مند را طبیعتاً در حد جامع خود ندارد.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-10]